

NORGES INDSKRIFTER

MED DE ÆLDRE RUNER.

UDGIVNE

FOR

DET NORSKE HISTORISKE KILDESKRIFTFOND

VED

SOPHUS BUGGE.

I.

CHRISTIANIA.

A. W. BRØGGERS BOGTRYKKERI.

1891—1903.

Kapitel II.

Vi gaar nu over til Spørgsmaalet om Runeskriftens første Udbredelse i Norden.

Efter det foregaaende tør vi tro, at det ikke alene har været Goter, men ogsaa og vel navnlig Eruler, som først har bragt Runeskriften fra det sydøstlige Europa til Norden. Efter Salins Meddelelser maa vi tro, at denne Overførelse af Runerne til Norden har været et Led i en større Bevægelse, som førte mange andre Kulturfrembringelser, der havde klassiske Forbilleder, op mod Nordvest, først til Østersøens sydøstlige Kyst og derfra videre til Norden. Jfr. S. 94.

Det er vel omtrent ved Aar 300, at Runeskriften først er kommen til Norden. At de i Syd-Europa boende Eruler i anden Halvdel af 3dje Aarh. og i 4de Aarh. vedligeholdte Forbindelsen med Norden, har vi al Grund til at tro, da vi med Sikkerhed ved, at der i 6te Aarh. kom Forbindelser istand mellem Sydens og Nordens Eruler.

Tidligst blev de nordiske Runer vel af Eruler indridsede paa Vaaben, Klenodier og Smykker.

De Eruler, som tidligst gennem mundtlig Belæring meddelte Kundskab om Runer i Norden og der indridsede Runer paa løse Gjenstande, kom, som vi maa formode, til Norden fra Sydøst ad en af de sædvanlige Folkeveie og Handelsveie, snarest kanske ad den Vei, som førte til Weichsels Munding.

Herved er at mærke, at Spydspidsen fra Kovel, som har en sikkert gotisk Runeindskrift, er funden østlig for Bug, Biflod til Weichsel, ganske nær ved Pripets sydlige Kildeflod, altsaa imellem de Strøg, som hører til Weichsels og Dnjeprs Elveløb. Tæt ved Kovel gik i gammel Tid den Vei, som førte fra Weichsel til det Sorte Hav.

Ved Müncheberg i Mark Brandenburg er sammen med flere andre Oldsager fundet en Spydspids med Runeindskrift. Denne kan mulig være gotisk, men paa Grund af Indskriftens umiskjendelige Slægtskab med en Runeindskrift paa en Spydspids fra Øvre Stabu paa Østre Toten (NI. Nr. 34) hidrører Müncheberg-Indskriften snarere fra en Eruler. De Oldsager, som fandtes ved Müncheberg, synes at have hørt til en Brandgrav for en voksen Krigsmand.

Spydspidsen fra Müncheberg viser sig at være nær beslægtet med Spydspidsen fra Kovel. Begge viser den samme Teknik med Inkrustation ved Hjælp af indlagte brede Sølvtraade. Paa begge er Symboler og Ornamentter, som tildels er de samme, ordnede paa lignende Maade. Indskrifterne er paa begge Spydspidser anbragte paa samme Sted. Der er altsaa Sammenhæng i kunstnerisk Tradition mellem begge Gjenstande. Henning henfører Kovel-Spydspidsen til 3dje Aarh., Müncheberg-Spydspidsen til 3dje eller 4de Aarh. Ifølge Salin er begge samtidige med de ældre danske Mosefund.

Nu er det mærkeligt, at der paa Øvre Stabu paa Østre Toten ligeledes er fundet et Spydblade med Runeindskrift. Dette fandtes i en Brandgrav i en Haug under samme Sten som flere andre Gjenstande fra den ældre Jernalder, bl. a. et Sværd med damasceret Klinge. Paa Klingens ene Side er med Bronze indlagt en

Figur, hvori maa erkjendes en uheldig Gjengivelse af en romersk Victoria, bevinget og holdende en Krans i den ene Haand, en Palmegren i den anden. Fremdeles en Spydspids lig en i Vimose-Fundet.

Den Spydspids, som har Runeindskrift, har paa Bladets bredere Del Spor af indstemplede eller graverede Ornamentter. Lignende Ornamentter findes paa en Spydspids fra Vimose.

Indskriften er ligesom Indskrifterne fra Kovel og Müncheberg anbragt langs Spydbladets Midtlinje. Men paa Stabu-Spydet vender Runetoppene udad og Indskriften gaar fra venstre mod høire, medens Runetoppene paa de to andre Spydspidser vender indad og disse to Indskrifter gaar fra høire mod venstre.

Der synes at være en umiskjendelig Lighed mellem Mandsnavnet paa Müncheberg-Spydet **ranqa** og Mandsnavnet paa Stabu-Spydet **rauniqa**; se NI. S. 569 f. Stabu-Spydet er vistnok paa Grund af Slægtskabet med Fundet i Vimose fra 4de Aarh.

I de tre her omtalte Spydblade med Runeindskrifter synes vi at have Vidnesbyrd om den Vei, som de første Runeindskrifter har taget fra Syd mod Nord. Fra Egnene ved det Sorte Hav nordover, navnlig langs Weichsel. Disse Rune-Indskrifter var indridsede som Efterligninger af gotiske Indskrifter eller paa Grund af Meddelelser fra runekyndige gotiske Mænd. Det var Erulerne, som i Egnene ved det Sorte Hav modtog denne Kundskab i Runeskrift og Kunsten at skrive Runer af Goterne. Og det var Eruler, som (kanské sammen med enkelte Goter) fra Egnene ved det Sorte Hav langs Weichsel vandrede nordover og først bragte Gjenstande forsynede med Runeindskrifter til Norden, hvor de tillige ved mundtlig Belæring udbredte Kundskab om Runernes Former og Betydning og Kunsten at skrive Runer.